

נב

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי
אופר החכמה מדי אנטון
 בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם (יג, ח)

"יכול מראש חודש? תלמוד לומר: 'ביום ההוא'. אי 'ביום ההוא', יכול מבעוד יום? תלמוד לומר: 'בעבור זה'. 'בעבור זה' – לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך" (הגדה של פסח)

צריך ביאור: מדוע היה מקום להניח שהחובה לספר על משמעותם של המצה והמרור ("בעבור זה")¹⁸⁸ תחול כבר "מראש חודש", או "מבעוד יום" – בשעה שזמן קיומן של מצוות אלו הוא רק בליל ט"ו בניסן? ויש לומר:

ראש חודש ניסן הוא היום שבו ציווה הקב"ה להקריב את קרבן הפסח ולאוכלו "על מצות ומרורים"¹⁸⁹; ולכן מיום זה ואילך קיימים המצה והמרור כמושגים הלכתיים ("חפצא"), על-אף שזמן קיומן של מצוות אלו בפועל הוא רק בליל ט"ו בניסן.

ולכן היה מקום להניח, שמצות "והגדת לבנך" – החובה לספר על משמעותם של המצה והמרור – מתחילה "מראש חודש", מהיום שבו מקבלים מושגים אלה משמעות הלכתית; וכדי לשלול הנחה זו מפרש הכתוב שהחובה חלה "ביום ההוא" בלבד.

לפי זה ניתן להסביר גם את המשך הדברים – "יכול מבעוד יום": ביום י"ד בניסן חל החיוב להקריב את קרבן הפסח, שבו תלויים גם

ונועם שבתורה, שאף שמצד מעמדו ומצבו כשלעצמו (לולי מתן תורה) לא היה ראוי להיגאל, מכל מקום, מצד מתן תורה יכול וצריך גם הוא להיגאל.
 188. אמנם הפירוש "בעבור זה... בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך" מופיע רק במסקנת הדברים, אבל מתוך הדברים משמע שגם קודם לכן היה ידוע שהמלים "בעבור זה" מתייחסות למצוות אלו (מצה ומרור), ושהן עומדות במרכזו של הסיפור (אלא שהדרישה שהמצה והמרור יהיו "מונחים לפניך" התחדשה רק במסקנה).
 189. ראה פסחים ו, ב. פרש"י פרשתנו יב, ג. יב. כת.

המצה והמרור¹⁹⁰; ביום זה הפסח, המצה והמרור אינם עוד מושגים הלכתיים ("חפצא") בלבד, אלא הם הופכים לחובה ממשית המוטלת על האדם (ה"גברא"). ולכן היה מקום להניח שביום זה חלה גם מצות "והגדת לבנך", העוסקת במצוות אלו.

וזהו שמלמדנו המשך הכתוב – "בעבור זה": קיום מצות "והגדת לבנך" הוא דוקא כאשר המצה והמרור "מונחים לפניך", כשהאדם עומד לקראת קיום מצוות אלו בפועל¹⁹¹, ולא קודם לכן.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 215 ואילך)

נג

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי
בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם (יג, ח)

"יכול מראש תודש? תלמוד לומר: 'ביום ההוא'. אי 'ביום ההוא', יכול מבעוד יום? תלמוד לומר: 'בעבור זה'. 'בעבור זה' – לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך" (הגדה של פסח)

בדרשה זו ישנה, לכאורה, אריכות יתר:

(א) המלים "אי ביום ההוא" מיותרות, ואף סותרות את האמור קודם לכן: תחילה מופיעה קביעה החלטית "תלמוד לומר: 'ביום ההוא'", ואילו משמעות המלים "אי ביום ההוא" היא כאילו עדיין יש בכך ספק!

(ב) גם המלים "בעבור זה לא אמרתי" הן מיותרות, שהרי ניתן היה לומר בפשטות: "'בעבור זה' – בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך".

190. ראה פסחים צ, א. ספר המצוות להרמב"ם מצות עשה נו (ממכילתא).

191. והנה, בשבלי הלקט (סדר פסח – ריח) נאמר, ש"בזמן שבית המקדש קיים היה אומר 'בשעה שפסח ומצה ומרור מונחים לפניך'. כי, אמנם מקריבים את הפסח כבר מבעוד יום, אך כיון שהפסח "לא בא מתחילתו אלא לאכילה" (פסחים עו, ב), הרי השלימות של מציאותו התורנית היא רק כשאוכלים ממנו. בליל ט"ו.